

Etherpiraten altijd opgejaagd

Etherpiraten op de middengolf, de FM band en ook op de kortegolf, is een verschijnsel dat bestaat sinds de regulatie van de radiofrequenties. Practisch ieder jaar wordt door de organisatie, verantwoordelijk voor het opsporen van illegaal opererende zenders, de hulp van de dagbladers ingeroepen om komende acties aan te kondigen. Het Agentschap Telecom is momenteel verantwoordelijk en breidt de aanpak van etherpiraten uit. De boete voor het illegaal gebruiken van de FM-band kan oplopen tot 45.000 euro. De boete is mede afhankelijk van de ernst van de overtreding. Dit wordt ondermeer bepaald door de mate van storing die de piraat veroorzaakt. Naast de hogere boete hanteert Agentschap Telecom een lik-op-stuk beleid. De overtreder ontvangt bij illegaal uitzenden eerst een waarschuwing. Als binnen een uur geen gehoor wordt gegeven aan de waarschuwing kan de inspecteur ter plaatse direct een overtreding constateren. Dan stelt de inspecteur een Rapport van Bevindingen op en riskeert de overtreder de boete. Mondig als de Nederlanders zijn stapten, nadat bovenstaande bekend was gemaakt, sommige van de etherpiraten met naam en toenaam naar de journalisten om hun kant van het verhaal gepubliceerd te krijgen. Opmerkingen als 'de normale radio draait alleen maar waardeloze muziek, wij brengen het betere levenslied' en 'wat is nu een boete van 2000 Euro, niets toch' en 'mij krijgen ze niet klein' zijn daarbij een normaal verschijnsel. Maar hoe kwamen de piraten in de eind jaren vijftig en begin jaren zestig van de vorige eeuw in de publiciteit. Hans Knot dook in zijn grote radioarchief om een reconstructie te maken.

Laten we eerst eens naar het jaar 1959 gaan. Het was toen andermaal in de maand december dat de kranten kopten: 'Verscherpte actie op komst tegen de clandestiene zenders'. De verslaggever die het stukje schreef in het 'Algemeen Handelsblad' van 16 december 1959 leek met zijn tijd mee te gaan, want in de inleiding had hij een nieuw woord gevonden voor etherpiraten namelijk: 'ethernozems' en die vormden nog steeds een niet te onderschatten sociaal kwaad. En als kwaad werd aangedragen dat ze nog een 'steeds durende' bedreiging waren voor scheepvaart en luchtvaart, waardoor zelf mensenlevens in gevaar zouden zijn gebracht. Hij vervolgde met: 'Het is dan ook zaak dat de clandestiene zenders, waarmee de etheronderwereld werkt, op korte termijn onschadelijk te maken.'

In die tijd lag de opsporingstaak nog bij de P.T.T., waarbij de directie een speciaal opsporingsteam had opgericht dat onder leiding stond van de – in piratenkringen – alom bekend staande Heer D. Neuteboom. En die dienst had het beslist niet gemakkelijk, ondanks het feit dat ze medewerking konden vragen voor ondersteuning bij de politie en de rechterlijke macht. Statistieken had de dienst ook bijgehouden want in een persverklaring werd gemeld dat er in de jaren na de Tweede Wereldoorlog er meer dan 600 zenders waren opgepakt. In het jaar 1959 waren het er 69 zenders, die in beslag waren genomen, terwijl er '92 delinquenten' waren gearresteerd.

De gebieden, waar de etherpiraterij in 1959 vooral had plaatsgevonden, werden aangeduid als het noorden en oosten van ons land. De opsporingsdienst van de P.T.T. had in die regio's de beschikking over drie peilwagens, een aantal dat in 1960 zou worden uitgebreid tot vijf. Volgens Neuteboom waren de wagens dag en nacht op weg. Volgens artikel 20 van de Telegraaf en Telefoonwet kon men wegens het aanwezig hebben van een radio-elektrische inrichting, waarvan de houder niet in bezit was van een machtiging, worden gestraft met een maximum hechtenis van zes maanden en fikse straffen werden er zeker uitgedeeld. In de wet was tevens vastgelegd dat een recidivist liefst acht maanden hechtenis kon krijgen, en dat gebeurde bij herhaling: Neuteboom: "Sommigen zijn 5 tot 6 maal veroordeeld. Het type mens, dat zich aan clandestiene zenders waagt, is overigens bijzonder eenvoudig: dom, zelfs analfabeet en beperkt in de mogelijkheden van vrijetijdsbesteding. Men heeft veel bravoure, gebaseerd op een groot minderwaardigheidscomplex. Ze zijn tuk op een zekere bewondering voor de durf, die zij opbrengen om hun veel al weinig beschaafde, stemmen in de ether te doen horen."

Neuteboom vertelde verder dat het merendeel van de etherpiraten uit ongeschoolde land- en fabrieksarbeiders bestond en zich bedienden van roepnamen als 'Rooie Rick', 'de Zwarte Panter' en 'Rooie Riek', waarbij ze met deze namen volgens hem zich gaarne spiegelde aan de onderwereld. Op de vraag hoe men aan de apparatuur kwam antwoordde hij: "Heel eenvoudig, zij tikken her en der voor een paar tientjes losse onderdelen op de kop en draaien er zelf een zendertje van in elkaar. En ze storen daarmee op tal van golflengtes, die voor andere doelen gebruikt dienen te worden."

In die tijd waren er vooral etherpiraten die grammofonplaatjes draaiden en met elkaar technische praatjes hielden, maar ook waren ze in staat haat en nijd te verspreiden en maakten elkaar op de meest grove wijze voor van alles uit. Om de kosten van aanschaf van onderdelen te kunnen betalen werden er door vele stations platen op verzoek gedraaid, voornamelijk voor bekenden en vrienden en dat tegen betaling van een klein bedrag.

Er waren toen ook al vrij veel vrouwen actief als ether amazone. De dienst arresteerde in 1959 in de stad Groningen een vrouw, moeder van tien kinderen en in verwachting van de elfde. Een andere vrouw die uitzond, aldus Neuteboom, werkte onder de naam Doornroosje: "Maar dan wel een Doornroosje van 250 pond." In het interview stelde de voorman van de opsporingsdienst tijdens zijn opsporingswerk de meest zonderlinge uitzendingen beluisterd te hebben: 'Op de Veluwe, bijvoorbeeld, waar met grote regelmaat psalmen worden uitgezonden, gevolgd door scabreuze praatjes.'

Het was voor Neuteboom en zijn team lang niet altijd even gemakkelijk tot in beslagname over te gaan, vooral wanneer de 'buurt' er zich mee bezig ging houden: "Ze zorgen er dan voor dat de locatie uit het zicht blijft. Maar gelukkig werken rijks- en gemeentepolitie zeer actief mee. Zij stellen hun kennis van stad en dorp geheel ter beschikking en weten al ras wie er voor ernstige verdenking in aanmerking komen." Veel gehoorde commentaren bij

inbeslagname waren volgens hem: “Mijn zendertje werkt piekfijn” en “daar kan niemand last van hebben.”

Neuteboom was niet de enige die aan het woord kwam want ook bij de reddingsmaatschappij K.N.Z.H.R.M. werd directeur de heer TH. De Boer om commentaar gevraagd. “Herhaaldelijk komen van de schippers van de reddingsboten, en in het bijzonder van de schepen die bij de Waddeneilanden actief zijn, klachten binnen dat ze hun werk niet goed kunnen doen daar berichten, bijvoorbeeld verstuurd vanaf de vuurtoren Brandaris op Terschelling, niet goed konden worden ontvangen daar de frequentie gestoord werd door de signalen van een etherpiraat.” In de lente van 1956 dreigde een Grieks stoomschip, de Panaos, te stranden op het Borkumriff. Het schip had machineschade en de zwakke noodsignalen kwamen nauwelijks door bij Scheveningen Radio. De Boer: “Plotseling werden de zwakke signalen overschreeuwd door de geheime zender ‘Rooie Leen’, die een lekker plaatje aankondigde. De kapitein van de Insuline, de reddingsboot die op weg was naar het in nood verkerende schip, beval hem te zwijgen maar de etherpiraat dacht er niet over dat te doen. Brutaal werd er geantwoord dat de schipper Toxopeus zelf zijn bek maar moest houden.” Als gevolg van de storing kon de bemanning van de reddingsboot de locatie waar het Griekse schip zich bevond, niet bepalen en diende men de reddingsactie te staken.

Volgens Neuteboom had ook al in 1959 de luchtvaart last van ongeoorloofde zenders: “De straaljagers worden bij de landingsoefeningen, vooral bij slecht weer, zeer gehinderd. Hetzelfde geldt voor de Loodsdienst in Delfzijl.” De verslaggever eindigde zijn verhaal met: ‘Het misdadige, hoogst gevaarlijke spel dat de etherpiraten, dag in dag uit, maar vooral tijdens het weekeinde, spelen, dient te eindigen. Een verscherpte actie, zoals die in het voornemen ligt is zeker op zijn plaats, opdat de ether maar zo spoedig mogelijk gezuiverd mag worden.’

Uiteraard, en dat is al decennia duidelijk, ging de strijd tussen de etherpiraten en het opsporingsapparaat onveranderd voort. Het betrof niet de mensen die een echt technische knobbel hadden, die gingen ook toen al op voor een officiële licentie als zendamateur en waren allen geregistreerd bij de P.T.T. in Voorburg. In 1959 waren daar ongeveer 1100 gelicenceerde zendamateurs aangemeld. Nee, de etherpiraten waren vaak op elkaar aangewezen om gezamenlijk zo’n zendertje in elkaar te zetten. Ook een verslaggever van de Haagsche Courant van 2 januari 1960 had een omschrijving voor de etherpiraten: ‘Vaak doorliepen ze slechts enkele klassen van de lagere school, voelen weinig voor geregelde arbeid, hebben dikwijls een minderwaardigheidscomplex en willen zich toch op de een of andere manier laten gelden. Bij opsporing door de ambtenaren van de P.T.T. komt dan ook vaak naar voren dat ze noch lezen noch schrijven kunnen.’

Het waren volgens de verslaggever geen eenlingen die vrijgezel bleven en hun hobby als hoofddoel hadden. ‘Toch stichten ze gezinnen, gezinnen met tal van kinderen, die het so wie so nooit breed zouden hebben, maar die vaak gebrek lijdten, omdat papa’s radiohobby op een veel te groot deel van de inkomsten beslag legt.’ Met de zender kwam de etherpiraat

nog niet in de lucht want er diende meer aangeschaft te worden, zoals microfoon, een platenspeler, een bandrecorder, een mengpaneeltje, een antenne, een radio-ontvangstoestel en de benodigde zwarte schijfjes, zodat er ook muziek kon worden gedraaid.

Zoals al eerder gesteld waren ze toen vooral actief in het oosten en noorden van Nederland en er waren bepaalde haarden waar ze in veelvoud actief waren. Gegevens van de P.T.T. spreken dan over Emmen, Musselkanaal, Stadskanaal, de Friese Wouden, Buitenpost, Zwaagwesteinde en Drachten. Maar evengoed waren ze actief op de Veluwe in een gebied vooral tussen Nunspeet en Zwolle en in de Achterhoek en Twente. Hier waren ze vooral actief in Ruurlo, Groenlo en Borculo. Over provincies als Limburg, Brabant en Zeeland waren er praktisch geen klachten gehoord bij de P.T.T. Opsporingsdienst.

Wel werd het duidelijk dat, ondanks dat er al honderden piraten waren opgepakt en veroordeeld, dat de nog (weer) actieve zenders veel meer vermogen gingen gebruiken en dus veel verder weg waren te ontvangen. Zenders als 'Radio Hamburg', 'de Zwarte Panter', 'de Schillenboer' en 'Mina's Rukwind' waren met hoog vermogen in de ether, wat zeker geen goodwill kweekte bij de burens, waar de signalen ongevraagd keihard uit de speakers kwamen. Het was dus, in 1959, niet anders dan in 2011, Nederland had nog steeds een groot aantal piraten dat voornamelijk actief is in dezelfde streken als in 1959 en dus ligt er voor Het Agentschap Telecom een schone taak om niet alleen diverse dialecten te gaan leren om zich verstaanbaar te kunnen maken maar ook zich, vooral in de weekenden, in te gaan zetten om de opsporing en arrestatie van de etherpiraten te kunnen waarmaken.

Hans Knot